

яцыя, вобраз, ідэя. Задача складаная, таму і творы атрымаліся такімі рознымі – ад відавочна жартавулівых выразаў да глыбакадумных заўваг і дасціпных выслоўяў, неаднолькава даступных для ўспрымання. У той жа час лаканізм формы і скандэнсаванасць зместу пакідаюць багатыя магчымасці для чытача быць не проста адкрывальнікам, а сутворцай літаратурнага тэксту, вызваляюць яго з-пад гнёту «правільнай» інтэрпрэтацыі. І тыя самыя цыянныя з лексічнага пункта гледжання моманты могуць стаць крыніцай для пошуку індывідуальных варыянтаў вытлумачэння, заснаваных на асабістых асацыяцыях чытача, яго інтэлектуальным і эмацыйным вопыце.

Напрыканцы заўважым, што ў антырымах сапраўды назіраецца ўласцівае літаратуры постмадэрнізму спалучэнне элітарнасці і масавасці. З аднаго боку, твор пакідае ўражанне кагнітыўнай мяжы паміж тэкстам і рэцыпіентам з-за непадрахтліванасці апошняга ў інтэлектуальным плане, з-за адсутнасці ў яго «філалагічнага дрэву» [4, с. 4], якім па-майстэрску валодае паэт. З другога, узнікае адчуванне, што падобна і паэзія – гэта проста гульня па правілах, якія нескладана засвоіць, і, узяўшы на ўзор аеіненне стос слоўнікаў, можна ў ёй паўдзельнічаць. Дарэчы, так праяўляецца асветніцкі патэнцыял вынайздзенага А. Хадановічам паэтычнага жанру: складанне антырымаў можа стаць выдатным практыкаваннем для ўзбагачэння лексічнага запasu, развіцця творчых здольнасцей навучэнцаў.

ЛІТАРАТУРА

1. Байкоў, М. Беларуская-расійскі слоўнік [Электронны рэсурс] / М. Байкоў, С. Некрашэвіч. – Мінск : Дзяржаўнае выдавецтва Беларусі, 1925. – Рэжым доступу: <http://www.slounik.org/bn/>. – Дата доступу: 30.08.2018.
2. Жыбуль, В. Таўтаграма й брахікаляны ў беларускай паэзіі [Электронны рэсурс] / В. Жыбуль. – Рэжым доступу: <http://old.belcollegium.org/teksty/litatura/zhybul03.htm>. – Дата доступу: 30.08.2018.
3. Ильин, И. Постмодернизм от истоков до конца столетия: эволюция научного мифа / И. Ильин. – М. : Интрада, 1998. – 250 с.
4. Кісліцына, Г. Дыстрыбутар харэям / Г. Кісліцына // Хадановіч, А. Старыя вершы / А. Хадановіч. – Мінск : І. П. Логвінаў, 2003. – С. 5–12.
5. Самасыс, Д. Good porning! і іншыя антырымы / Д. Самасыс // ARCHE. – 1998. – № 1. – С. 135–141.

Мяцеліца І. С. (Мінск, Беларусь)

КАЛЕКТЫЎНЫЯ ЗБОРНІКІ МАЛАДОЙ БЕЛАРУСКАЙ ПАЭЗІІ: КАНАЦЫПІЯ, КОІА АЎТАРАЎ

Прааналязаванне аўтарскіх стыляў ці прасачыць эвалюцыю творчасці вядомых у літаратурным свеце паэтаў не складае вялікай праблемы ні для даследчыка літаратуры, ні для чытача амагара: здабыткі пісьменнікаў «з імем», як правіла, шырока прадстаўлены ў амагарах аўтарскіх зборніках, даступнымі для знаёмства і вывучэння. Ацаніць літаратурныя здольнасці маладога пакалення, якое толькі спрабуе свае паэтычныя сілы, куды больш складана. Да моманту, пакуль малады аўтар заявіць пра сябе ўласнай кнігай, мэтанакіраванае знаёмства з яго творчасцю нязменна прадугледжвае пошук вершаваных падборак, разасяроджаных па выданнях перыядычнага друку. Складзі ж агульнае ўражанне пра набыткі цэлай групы пісьменнікаў аднаго пакалення дазваляюць калектыўныя зборнікі маладой беларускай паэзіі.

Калектыўныя выданні змяшчаюць пад адной вокладкай творы цэлага шэрагу аўтараў і прадстаўляюць магчымасць ацаніць творчыя здольнасці і перспектывы стваральнікаў маладой беларускай літаратуры, іх стылявыя і тэматычныя прыярытэты, а

разам з тым і магчымыя варыянты развіцця айчыннай паэзіі. Мэтай такіх выданняў з'яўляецца пошук новых імёнаў і знаёмства з імі шырокага кола чытачоў, падтрымка маладога пакалення пісьменнікаў, стымуляванне творчай дзейнасці моладзі. Такія ж задачы ставяць перад сабой арганізатары разнастайных літаратурных конкурсаў. Таму абсалютную большасць сучасных калектыўных зборнікаў маладых аўтараў складаюць кнігі, выдадзеныя па выніках папярэдніх творчых спаборніцтваў, палажэнні якіх у многім вызначаюць канцэпцыю будучых кніжных выданняў. Яны ўплываюць на колькасць прадстаўленых аўтараў і/ці мастацкіх тэкстаў («Першацвет»); узрост пісьменнікаў («Новыя імёны ў літаратуры»); наяўнасць у іх індывідуальнай кнігі («Мільён непатрэбных гукаў»); мову твораў і неабходнасць размяшчэння перакладу («Пуп неба»); кампазіцыю зборніка («Святая праўда ды іншыя казкі»); наяўнасць/адсутнасць прадмовы, пасляслоўя, біяграфічных давадак і фотаздымкаў і г.д. Як правіла, канцэпцыя калектыўных выданняў адлюстравана ў іх назве і структуры, падкрэслена ў прадмове ці слове аўтара. Так, назвы большасці кніг утрымліваюць словы, якія ўстойліва асацыіруюцца з маладосцю, пачаткам, творчым стартагам («Мы – маладыя», «Мой дзень пачынаецца», «Першацвет», «Маладзік», «Параходзік сучаснасці» і да т.п.). Конкурснай асновай абгрунтавана таксама частае суседства пад адной вокладкай паэтычных і празаічных, а таксама руска- і беларускамоўных тэкстаў. Так, першы і другі выпускі «Першацвэта» (2017, 2018) уяўляюць сабой зборнікі твораў 10 празаікаў і 10 паэтаў – пераможцаў конкурсу на лепшы твор сярод маладых літаратараў; «Маладзік» (2013) – калектыўны зборнік вершаў, эсэ, замалёвак і нататкаў, як і кнігу «Новыя імёны ў літаратуры» (2015), складаюць паэтычныя і празаічныя творы ўдзельнікаў конкурсу, прысвечанага Янку Купалу і Якубу Коласу. Таксама кніжнае ўвасабленне атрымалі літаратурныя конкурсы, прысвечаныя У. Караткевічу («Групавы партрэт з бабай Броняй»), Л. Геніюш («Geniushosci»), Ч. Мілашу («Птушкі лёгкіх паводзінаў»), К. Шэрману («Святая праўда ды іншыя казкі») і інш.

Побач з названымі зборнікамі конкурсных работ, сустракаюцца калектыўныя выданні, аб'яднаныя яшчэ і агульнай тэмай твораў. Так, мастацкія тэксты зборніка «Гэта наша з табой Перамога» (2015) звязаны, як вынікае з назвы, тэмай перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне, а вершы і прозу фіналістаў конкурсу маладых літаратараў, прысвечанага 100-годдзю газеты «Наша ніва», яднае віленская тэма, якая і дала назву кнізе – «In Viltis veritas» (2007). Канцэптuallyнай асновай яшчэ аднаго калектыўнага паэтычнага зборніка – «Мільён непатрэбных гукаў» (2011) – стала ідэя перадачы паэтычнага твора шляхам фотафіксацыі працэсу яго «прачытання» мовай жэстаў. Кніга сабрала пад вокладкай вершы і фотаздымкі маладых творцаў – пераможцаў адпаведнага конкурсу. Тэматычна разнастайную паэзію аб'яднала наватарская для айчыннай літаратурнай прасторы ідэя сімбіёзу тэксту і фатаграфіі. Перспектывна ім былі таксама серыйнае выданне калектыўных зборнікаў, якія складаюцца з твораў выпускнікоў Школы маладога пісьменніка («Параходзік сучаснасці» (2013), «Казкі майго горада» (2015, толькі празаічныя тэксты), «Вешчуны ідуць на Беларусь» (2017)), да навучання ў якой па конкурсе прымаецца моладзь, што ўжо мае індывідуальны творчы напрацоўкі і дасягненні. Наведанне школы прадугледжвае творчы рост яе вучняў, што станоўча адбіваецца на якасці іх мастацкіх тэкстаў.

Кола аўтараў сучасных калектыўных зборнікаў маладой літаратуры (калі апусціць крытэрыі мастацкай вартасці твораў) вызначаецца канцэпцыяй выдання (зборнікі твораў пераможцаў паэтычных конкурсаў, аўтараў вершаў вызначанай тэматыкі, вучняў/выпускнікоў літаратурных школ і аб'яднанняў, перакладныя і двухмоўныя выданні і г.д.) і ўзростам паэтаў на момант складання кнігі. Апошні крытэрыі з названых мае на ўвазе традыцыйнае абмежаванне статусу «малады пісьменнік» 30-цю гадамі і падкрэслівае тым самым менавіта ўзроставую, а не творчую сталасць. Абсалютная

большасць калектыўных зборнікаў не ўтрымлівае непасрэдна на старонках выдання звестак пра верхнюю ўзроставую мяжу, але, тым не менш, амаль ніколі не перавышае прыняты 30-гадовы цэнз. У некаторых выпадках выкананне гэтай умовы строга абазначана папярэдне. Так, змест калектыўных зборнікаў «Першацвет» (выпускі 1 і 2) складаюць творы-пераможцы аднаіменнага рэспубліканскага літаратурнага конкурсу, заяўкі на ўдзел у якім прымаліся толькі ад аўтараў, чый узрост не перавышаў 30 гадоў. Яшчэ больш строга абмежаванні – 25 і 22 гады – абгрунтаваны ў прадмовах да зборнікаў «Новыя імёны ў літаратуры» [5, с. 3] і «Гэта наша з табой Перамога» [3, с. 4]. Біяграфічныя давадкі, змешчаныя ў кнігах, пацвярджаюць бездакорнае выкананне гэтай умовы. Побач з тым сустракаюцца і выключэнні. Звернемся да калектыўнага зборніка «Мы – маладыя», які пазіцыянуецца як «кніга паэзіі маладых літаратараў Беларусі» [4, с. 31]. Пад яе вокладкай сабраны «лепшыя вершы 167 маладых таленавітых літаратараў Беларусі, якія пішуць на беларускай і рускай мовах» [4, с. 316]. Сярод такой вялікай колькасці аўтараў узрост большасці з іх насамрэч адпавядае прамежку 18–30 гадоў. Аднак некаторыя з прадстаўленых у кнізе паэтаў не суадносяцца з эпітэтам «малады». Выданне ўбачыла свет у 2012 годзе, адпаведна максімальная дапусцімы год нараджэння аўтараў (з улікам часу на падрыхтоўку да друку) – 1981–1982 гг. Разам з тым сустракаем пад вокладкай вершаваных падборкі І. Гурскай (1967), Ю. Бараноўскага (1968), Т. Барысюк (1971), Т. Старасценкі (1971), Д. Пятровіча (1971), А. Свечнікавай (1973), Г. Міклашэвіч (1973) і мн. інш. У названым калектыўным зборніку больш за 30 аўтараў, чый узрост на момант яго выдання перавышае 30-гадовую мяжу. Нягледзячы на тое, што многія з іх не мелі на момант выхаду калектыўнага зборніка ўласных кніг, публікацыя твораў гэтых літаратараў не адпавядае канцэпцыі выдання, якое мела на мэце пазнаёміць чытача з таленавітай моладдзю, што робіць першыя крокі ў літаратуры. Калектыўны зборнік «Мой дзень пачынаецца» (2015) пры выдавочным імкненні да ўтрымання 30-гадовай планкі таксама адзначаны падборкамі аўтараў, якія нарадзіліся пазней за 1984–1985 гг. (Г. Навасельцава (1983), А. Шостак (1982), Я. Явіч (1983), А. Ярашонак (1983)), аднак тут адхіленні мінімальныя.

Калектыўныя зборнікі маладой паэзіі ўяўляюць сабой своеасаблівы зрэз літаратуры пэўнага пакалення. Для выданняў такога тыпу характэрна выдавочная розніца ў ступені валодання пачаткоўцамі мастацкім словам, заўважны разрыў паміж іх творчай рэалізаванасцю, паспяховасцю. Кола аўтараў калектыўных кніг выглядае досыць разнародным. Сярод маладых паэтаў вялікую частку складаюць здольныя юнакі і дзяўчыны, якія дагэтуль не мелі багатага вопыту выступленняў з вершамі ў рэспубліканскім друку (В. Быль, М. Варабей, Н. Грышчук, А. Кімбар, А. Мініна, Г. Зыранана і г.д.). Публікацыя ў калектыўным зборніку для іх – магчымасць заявіць пра сябе шырокай аўдыторыі, своеасаблівая стартавая пляцоўка для прэзентацыі ўласных творчых здабыткаў. Тут жа, пад адной вокладкай, – аўтары, для якіх калектыўная кніга папярэднічала выхаду ў хуткім часе індывідуальнага зборніка (А. Арцёмаў, М. Бараноўскі, Н. Лістова, У. Лянкевіч, А. Рудак, В. Рыжкоў, В. Трэнас і мн. інш.). Побач з імі сваё месца спраўдліва займаюць і тыя маладыя паэты, якія на момант публікацыі ўжо назапасілі багаты для свайго ўзросту літаратурны вопыт, выражаны ў тым ліку наяўнасцю адной ці некалькіх уласных паэтычных кніг, літаратурных прэмій, членствам у пісьменніцкіх арганізацыях. Так, сучасныя калектыўныя зборнікі маладых аўтараў уключаюць падборкі вершаў такіх творцаў, як А. Бараноўскі, А. Беланоўка, А. Емялянаў-Шыловіч, А. Кацюргіна, М. Латышкевіч, К. Масэ, Т. Сівец і інш.

Ацаніць ролю такой стартавай пляцоўкі, як калектыўная кніга, і дальнабачнасць яе ўкладальнікаў дазваляе аналіз калектыўных зборнікаў маладой беларускай паэзіі пачатку XXI стагоддзя. Аўтары, творы якіх склалі змест такіх выданняў, мелі цэлае дзесяцігоддзе на тое, каб апраўдаць давер і праявіць свой літаратурны талент

у поўную сілу. Як прыклад паспяховага ў гэтым плане выдання можна назваць кнігу «12+1» (2004), выдадзеную па выніках конкурсу маладых літаратараў імя Н. Арсенневай. Сярод 13 аўтарскіх падборак у ёй надрукаваны раннія вершы В. Трэнас, В. Морт, Г. Лабадзенкі, А. Івашчанкі, чые першыя ўласныя паэтычныя кнігі ўбачылі свет ужо на наступны год (2005) пасля выхаду названай калектыўнай публікацыі, а далейшая творчасць спрыяла развіццю пісьменніцкага таленту і яго прызнанню. Пад адной вокладкай з названымі аўтарамі змешчаны і вершы Д. Дзімітрыева – сучаснага беларускага пісьменніка, вядомага далёка за межамі айчыннай літаратурнай прасторы па кнізе візуальнай камбінаторнай паэзіі «Ліра спіралі» (2013). Прэзентацыя яго творчасці ў зборніку «12+1» цікавая тым, што гэта адзіны з прадстаўленых аўтараў, чые вершы напісаны не на беларускай, а на рускай мове. На той момант Дзімітрый у адрозненне ад вышэй узгаданых паэтаў ужо меў паэтычны зборнік, таксама напісаны па-руску («Полое собрание сочинений», 2002), і значыўся ў лонг-лісце прэміі «Дэбют» (Масква, 2001). Нягледзячы на тое, што наступны зборнік ужо быў светазолькі праз 11 гадоў і быў напісаны на беларускай мове, адзінкі творчага пачырку аўтара і яго імкненне да гульні са словам былі заўважны ўжо ў калектыўнай публікацыі: «не со зла злаки жизни пожинаяются, / не из мести тесто тела меситя, / просто имя мое – Масло Масленное, / просто повод к самопоеданию имеется» [1, с. 53]; нізка «P.S. словиць» [1, с. 60]. Такім жа паспяховым сёння выглядае склад аўтараў вышэй згаданага зборніка «In Vільня veritas», у якім прадстаўлена ранняя творчасць такіх аўтараў, як А. Адамовіч, Н. Манцэвіч, В. Пачкоўская, С. Прылуцкі, В. Рыжкоў і інш. [2]. Крыху ўбакі стаіць яшчэ адна калектыўная – двухмоўная (беларуска-польская) анталогія маладой беларускай паэзіі «Пуп неба» (2007). Як правіла анталогія прадугледжвае публікацыю выбраных аўтараў і мае на ўвазе выдатную мастацкую вартасць адыбраных да друку твораў. Складанне анталогіі маладых паэтаў (а ў дадзеным выпадку яна прызначана польскаму чытачу) падаецца смелым, рызыкаўным крокам, але ў выпадку з кнігай «Пуп неба» [6] цалкам апраўданым: усе дзесяць яе аўтараў (А. Адамовіч, М. Баярын, Джэці (В. Бурак), В. Жыццель, А. Івашчанка, Г. Лабадзенка, М. Мартысевіч, В. Морт, С. Прылуцкі, М. Шчур) на сённяшні дзень з'яўляюцца вядомымі беларускімі пісьменнікамі, перакладчыкамі, літаратурнымі рэдактарамі – людзьмі, якія звязалі жыццё са слоўным мастацтвам.

Такім чынам, калектыўныя зборнікі маладой беларускай паэзіі маюць на мэце падтрымку таленавітых пісьменнікаў-пачаткоўцаў і служаць арыенцірам у пошуку перспектыўных імёнаў. Канцэпцыю большасці выданняў вызначаюць палажэнні аб правядзенні літаратурных конкурсаў, творы-ўдзельнікі якіх і складаюць змест адпаведных калектыўных кніг. Важным фактарам фарміравання кола аўтараў калектыўных зборнікаў і маладой літаратуры з'яўляецца абмежаванне па ўзросце, якое падкрэслівае не творчую, а менавіта ўзроставую сталасць пісьменніка.

ЛІТАРАТУРА

1. 12+1: конкурс маладых літаратараў імя Н. Арсенневай. – Мінск : Логвінаў, 2004. – 119 с.
2. In Vільня veritas : творы фіналістаў конкурсу маладых літаратараў, прысвечанага стагоддзю газеты «Наша ніва». – Вільня : Інстытут беларусістыкі, 2007. – 179 с.
3. Гэта наша з табой Перамога... : вершы, аповяданні, нарысы, эсэ. – Мінск : А. М. Вараксін, 2015. – 75 с.
4. Мы – маладыя: кніга паэзіі маладых літаратараў Беларусі ; [уклад. і аўт. прадм. М. Башлакоў]. – Мінск : Літаратура і Мастацтва, 2012. – 314 с.
5. Новыя імёны ў літаратуры : паэзія, проза. – Мінск : Колорград, 2018. – 86 с.
6. Пуп неба : анталогія маладой беларускай паэзіі ; [уклад. і рэд. А. Хадановіч]. – Wrocław : Kolegium EuropyWschodniej, 2006. – 215 с.